Rozwijanie percepcji słuchowej u dzieci w wieku poniemowlęcym oraz przedszkolnym

Prawidłowy rozwój sprawności słuchowej jest niezbędny do codziennego funkcjonowania człowieka oraz pełnienia przez niego w życiu określonych ról społecznych. Wpływa on na jakość porozumiewania się słownego a także proces słuchania i myślenia. Sprawne funkcjonowanie analizatora słuchowego determinuje tempo rozwoju psychoruchowego dziecka oraz proces uczenia się, w tym naukę czytania i pisania. Brak lub niepełne rozumienie komunikatów słownych ma negatywny wpływ na rozwój mowy (artykulacji oraz ogólnej sprawności językowej dziecka). Dzieci z obniżoną sprawnością analizatora słuchowego wykazują niepełne rozumienie kierowanych do nich komunikatów słownych oraz słabszą koncentrację uwagi.

Czynnikami utrudniającymi prawidłowy rozwój percepcji słuchowej mogą być wrodzone lub nabyte deficyty słuchu oraz różnorodne dysfunkcje rozwojowe m. in. deficyty rozwoju poznawczego, zaburzenia zachowania, ADD, ADHD, zaburzenia lub opóźnienia rozwoju mowy.

Systematyczna stymulacja słuchowa jest niezbędna do prawidłowego rozwoju wszystkich dzieci. By proces ten był efektywny, działania zmierzające do usprawniania słuchowego powinny być prowadzone od zarania życia dziecka. Już w życiu płodowym dziecko odbiera bodźce słuchowe a tym samym doświadcza stymulacji słuchowej. Kontynuacja tego procesu następuje po narodzinach dziecka między innymi poprzez aktywność werbalną rodziców ukierunkowaną na dziecko taką jak mówienie, śpiewanie oraz szeptanie. W okresie tym ważne jest zwracanie przez opiekunów uwagi na reakcje malucha na głos dorosłych, bodźce akustyczne dochodzące z otoczenia czy też dźwięki zabawek. Wszelkie wątpliwości rodziców co do jakości słuchu dziecka winny być skonsultowane z lekarzem pediatrą a także pogłębione specjalistycznymi badaniami słuchu.

Oprócz codziennej komunikacji werbalnej czyli komunikatów słownych kierowanych do dziecka istotne jest systematyczne oglądanie książeczek, opowiadanie ich treści czy też opisywanie ilustracji w nich zawartych, a następnie czytanie utworów z literatury dziecięcej. Obcowanie dziecka z książką powinno nastąpić jak najszybciej, gdyż proces ten stymuluje rozwój uwagi słuchowej.

Niezwykle ważne jest również rozwijanie umiejętności prowadzenia dialogu. Na etapie protodialogów rodzice wdrażając dziecko do prowadzenia rozmów, zadają mu pytania nawet wówczas, gdy dziecko nie jest w stanie na nie odpowiedzieć. Już w pierwszych dniach życia dziecka należy wzmacniać kontakt i komunikację poprzez dotyk, który uspokaja je oraz daje poczucie bezpieczeństwa. Wspieranie wczesnych form komunikowania się może odbywać się także podczas zabaw bądź aktywności, które wykorzystywane są do stymulowania rozwoju mowy m.in. podczas:

- naśladowania odgłosów wydawanych przez dziecko,
- zabaw typu cmokanie, parskanie itp.,
- śpiewania dziecku oraz razem z dzieckiem,
- zabaw z wykorzystaniem rymowanek, wierszyków,

- wypowiadania krótkich, prostych i zrozumiałych zdań,
- zabaw dźwiękonaśladowczych,
- wspólnego oglądania książeczek i nazywania (od ok. 10 m.ż.),
- opisywania rzeczywistości.

W okresie gdy dziecko zaczyna mówić ogromne znaczenie ma okazywanie zainteresowania tym co mówi oraz uważne słuchanie go. Wdrażając dziecko do słuchania należy pamiętać o:

- utrzymywaniu z dzieckiem kontaktu wzrokowego podczas rozmowy,
- wykorzystywaniu niewerbalnych środków ekspresji do podtrzymywania zainteresowania, np. potakiwanie głową,
- powtarzaniu oraz dopytywaniu o najważniejsze punkty wypowiedzi.

W trakcie rozwoju dziecka w treningu sprawności słuchowej można dostrzec różnicę między aktywnym słuchaniem a pasywnym słyszeniem. Pasywne słyszenie dotyczy m.in. słyszenia dźwięku dzwonka, odgłosów ulicy, tykania zegara, muzyki płynącej z radia. Aktywne słuchanie odnosi się do rozmowy prowadzonej z kimś, słuchania udzielanych wskazówek, bajek czy też opowiadań. Aktywne słuchanie jest niezwykle ważne gdyż sprzyja skutecznemu porozumiewaniu się oraz nabywaniu i wzbogacaniu wiedzy o najbliższym otoczeniu. Należy zatem wyrabiać u dziecka gotowość do czynnego słuchania stwarzając wiele możliwości do ćwiczeń. Ważne jest również by rodzice, opiekunowie, nauczyciele dostarczali dziecku prawidłowych wzorców komunikacji oraz stasowali zasady pełnego i aktywnego słuchania stwarzając wzorce do naśladowania.

Dla prawidłowego rozwoju percepcji słuchowej niezbędne jest również ograniczenie możliwości nadmiernego obciążania dziecka bodźcami akustycznymi, np. podczas długotrwałego i głośnego emitowania dźwięków z radia, telewizora, komputera itp. Nie jest także wskazane by dziecko słuchało głośnych dźwięków odtwarzanych wprost do ucha przez słuchawki. Zbyt duża ilość silnych bodźców akustycznych może bowiem doprowadzić do obniżenia sprawności słuchowej oraz zaburzać koncentrację uwagi.

Rozpoznawanie dźwięków mowy jest procesem złożonym i trudnym. Proces ten wymaga odpowiedniego przygotowania poprzez skierowanie uwagi słuchowej na bodźce akustyczne. Im bardziej działania zmierzające do rozszerzenia możliwości słuchowych dziecka są celowe i usystematyzowane, tym większe przynoszą korzyści. Pomocą w rozwijaniu percepcji słuchowej oraz umiejętności aktywnego słuchania mogą być liczne oferty wydawnicze dostępne na rynku w tym książki, płyty CD wraz z opracowanymi zestawami ćwiczeń, kolorowymi ilustracjami a także programy komputerowe m.in. takie jak:

- *Co to? Kto to? Ćwiczenia i zabawy z dźwiękiem*. Zabawy te mają na celu naukę uważnego słuchania, koncentrowania uwagi na sygnałach dźwiękowych, identyfikowania i różnicowania bodźców akustycznych oraz wzrokowych. Zmierzają również do rozwijania pamięci i wrażliwości słuchowej, wzrokowej, wyobraźni, a także wzbogacania mowy biernej i czynnej.
- *Świat dźwięków. Zestaw do ćwiczeń percepcji słuchowej i rozwijania koncentracji.* Celem ćwiczeń jest uwrażliwianie dźwiękowe, rozwijanie uwagi słuchowej, trening pamięci słuchowej; odbiór, identyfikowanie i różnicowanie dźwięków. Zestaw został

opracowany merytorycznie w taki sposób, aby w pracy i w zabawie z dziećmi mogli korzystać z niego nie tylko doświadczeni terapeuci, ale również rodzice.

- *Posłuchaj, pokaż, opowiedz. Część 1 i 2. Jest to* zestaw ćwiczeń usprawniających koncentrację słuchową oraz rozumienie słyszanego tekstu dla osób z afazją, dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, specyficznymi zaburzeniami języka. Celem prezentowanych materiałów jest ćwiczenie rozumienia wypowiedzi i pytań, nauka tworzenia wypowiedzi a także układania zdań. Propozycja ta sprzyja rozwijaniu umiejętności czytania dzięki konieczności dopasowywania podpisów do fotografii.
- *Zwierzaki. Zabawy z obrazem i z dźwiękiem (program komputerowy na płycie CD-ROM). Jest to* program edukacyjny zawierający zagadki, ćwiczenia, piosenki do wspólnego śpiewania oraz kolorowanki. W programie zaplanowano i zastosowano zasadę stopniowania trudności, co pozwala na właściwe dobranie zabaw i ćwiczeń do poziomu rozwojowego dziecka. Układ zabaw i ćwiczeń umożliwia ponadto wielokrotne ich powtarzanie. Sprzyja to opanowaniu różnych umiejętności w tempie dostosowanym do możliwości dziecka.
- *Historyjki słuchowe i dźwięki. Materiał ilustracyjno-dźwiękowy do usprawniania percepcji pamięci słuchowej dla dzieci i młodzieży. Ćwiczenia te* służą wspieraniu terapii i profilaktyki percepcji słuchowej, rozwijaniu wrażliwości słuchowej oraz pamięci słuchowej.
- *Księga dźwięków część 1 i 2. Są to* kartonowe książeczki. Zawierają one rymowane teksty z ilustracjami.

Opracowanie:

Neurologopeda Alicja Janecka

Materiały źródłowe:

Świat dźwięków. Opracowanie merytoryczne dr I. Michalak, dr K. Węsierska. Wydawnictwo Seventh Sea, Warszawa.

Posłuchaj, pokaż, opowiedz. Część 1 i 2. A. Tońska-Szyfelbein. Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2016r.

Historyjki słuchowe i dźwięki. K. Szłapa, I. Tomasik, S. Wrzesiński. Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2016r.

Co to? Kto to? Materiał dźwiękowo-obrazkowy. Wydawnictwo Seventh Sea, Warszawa.

www.eduksięgarnia.pl